

Một số hướng nghiên cứu về uy tín của giảng viên trong tâm lý học

Nguyễn Trọng Tiến*

* NCS TLH 2023, Hệ 5, Học viện Chính trị

Received: 12/12/2023; Accepted: 22/12/2023; Published: 05/01/2024

Abstract: The reputation of lecturers is a very typical socio-psychological phenomenon, formed in the process of their own pedagogical activities and has important implications in improving the quality of education and training of each school. For a long time, the issue of lecturers' reputation has been researched by many fields and scientists from a very early age. In psychology, due to approaching this issue from different angles and different research purposes, there are many different perspectives and research directions on reputation.

Keywords: Prestige, lecturer reputation, research lecturer reputation.

1. Đặt vấn đề

Uy tín của giảng viên là một hiện tượng tâm lý - xã hội rất điển hình, được hình thành trong quá trình hoạt động nghề nghiệp sư phạm của chính họ và có ý nghĩa quan trọng trong việc nâng cao chất lượng giáo dục và đào tạo của mỗi nhà trường. Từ lâu, vấn đề uy tín của giảng viên đã được nhiều lĩnh vực, nhiều nhà khoa học quan tâm nghiên cứu từ rất sớm. Trong tâm lý học, do tiếp cận vấn đề này theo các góc độ khác nhau và mục đích nghiên cứu khác nhau vì vậy cũng có nhiều quan điểm, nhiều hướng nghiên cứu khác nhau về uy tín. Qua quá trình nghiên cứu, tác giả có thể khái quát thành các hướng nghiên cứu chủ yếu sau:

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Hướng nghiên cứu về các yếu tố tạo thành và biểu hiện uy tín của giảng viên

N.Đ. Levitop (1972), cho rằng giảng viên có uy tín là người giảng viên mà nhân cách được học sinh công nhận và kính trọng, là người nêu tấm gương tốt cho học sinh noi theo. Biểu hiện của người giảng viên có uy tín ở nhà trường đó là: “Người giảng viên có uy tín là người có trình độ tư tưởng chính trị cao, có khuynh hướng sư phạm, có năng lực về công tác giáo dục, có sức mạnh ý chí, nắm vững môn mình dạy và có nghệ thuật sư phạm”. Các biểu hiện về uy tín của người giảng viên phát triển cũng không đều nhau và trong những trường hợp đó uy tín được biểu hiện qua những phẩm chất riêng nổi bật nhất. Giảng viên có uy tín sẽ làm cho học sinh hứng thú với môn học, với nhà trường và với nghề dạy học. Ảnh hưởng sâu sắc của giảng viên có uy tín là toàn bộ nhân cách giảng viên là tấm gương cho học sinh nhớ suốt đời. Uy tín của giảng viên được nâng cao dần theo nhiều cách khác nhau và có thể bị giảm sút do nhiều nguyên nhân như thái độ của giảng viên

đối với công việc không được như trước hoặc do học sinh biết được những việc đời tư, thể hiện trình độ đạo đức không được cao của người giảng viên.

Ph.N. Gonobolin (1979), đồng quan điểm với N.Đ. Levitop và cho rằng: “Người giảng viên có uy tín là người được học sinh thừa nhận một loạt phẩm chất. Nhờ những phẩm chất này mà họ được các em rất kính trọng và có ảnh hưởng rất lớn đến các em ...”. Uy tín của người giảng viên luôn gắn liền với uy tín của tập thể giảng viên. Vì vậy, người giảng viên không những phải giành được uy tín cá nhân, mà còn phải mong muốn các giảng viên khác và cả tập thể giảng viên đều được các em học sinh kính trọng.

Tác giả Đức Minh (1975), chỉ ra uy tín là một phẩm chất tổng hợp đặc biệt của cá nhân, là sức mạnh tinh thần của một nhân cách phát triển cao, được sự thừa nhận của dư luận xã hội, tập thể. Tác giả khẳng định: “Đạo đức, tư thế, tác phong tốt đẹp là một trong những cơ sở đảm bảo uy tín của người thầy giáo”.

Tác giả Phạm Minh Hạc (1989), cho rằng uy tín của giảng viên là kết quả của sự tu dưỡng văn hóa và sự tận tụy nghề nghiệp của họ. Uy tín đó được xây dựng trên cơ sở hệ thống những phẩm chất và năng lực chuyên môn nghề nghiệp của họ. “Giảng viên có uy tín là người được học sinh thừa nhận có nhiều phẩm chất và năng lực tốt đẹp. Họ được các em kính trọng và có ảnh hưởng đến các em”. Điều kiện để người giảng viên có được uy tín là: phải có kiến thức vững vàng, có trình độ văn hoá phổ thông cao, biết phát huy ở học sinh óc sáng kiến, tính độc lập, hứng thú học tập và lao động; đồng thời, biết gắn lý luận với thực tiễn, có lòng thương yêu học sinh, tính tình cởi mở và yêu đời. Tác giả chỉ ra các thành phần trong cấu trúc phẩm chất và năng lực của người thầy giáo. Theo đó, người thầy

phải có năng lực toàn diện và phải có uy tín cao mới có thể tổ chức dẫn dắt người học “đi đúng con đường lô gíc” của đối tượng mà “phát hiện lại”, “nội tâm hoá” những cái cần cho sự phát triển nhân cách, phát triển tâm lý của học sinh. Muốn phát triển uy tín cho giáo viên phải đặc biệt chú ý đến việc củng cố xu hướng nghề nghiệp sư phạm; bồi dưỡng tình yêu nghề nghiệp và bồi dưỡng năng lực thực tiễn sư phạm cho họ.

Tác giả Nguyễn Ngọc Phú (2001), trong các công trình nghiên cứu về tâm lý học sư phạm quân sự đã chỉ ra một cách có hệ thống các nhân tố quy định sự hình thành và phát triển uy tín của người giảng viên trong các nhà trường quân sự bao gồm bốn nhân tố chính đó là: Lòng trung thành với Đảng, với Tổ quốc, với nhân dân; Say sưa, yêu mến nghề nghiệp sư phạm quân sự; Phẩm chất đạo đức trong sáng, mẫu mực; Có tay nghề sư phạm. Trong mỗi nhân tố quy định sự hình thành và phát triển uy tín người giảng viên, tác giả cũng đã chỉ ra các biểu hiện cụ thể của nó như: Nhân tố về lòng trung thành với Đảng, với Tổ quốc, với nhân dân, toàn tâm toàn ý phụng sự đối với sự nghiệp đổi mới của Đảng. Được biểu hiện cụ thể ở: bản lĩnh chính trị cao, thái độ tích cực vận dụng các quan điểm, tư tưởng, đường lối và tích cực đấu tranh với các quan điểm lý luận không đúng đắn. Nhân tố về sự say sưa, yêu mến nghề nghiệp sư phạm quân sự, nghề giáo dục đào tạo, huấn luyện con người. Được biểu hiện cụ thể trong suy nghĩ và hành động của người giảng viên gồm: hết lòng vì người học, vì chất lượng đào tạo; tình cảm gắn bó với nghề, luôn có nhu cầu tích lũy kinh nghiệm sư phạm, tích cực tự học, tự nghiên cứu để hoàn thiện tri thức đáp ứng cho mở rộng năng lực giảng dạy. Nhân tố về phẩm chất đạo đức trong sáng, mẫu mực. Được biểu hiện cụ thể đối với người giảng viên là: sự trong sáng về đạo đức, tác phong; mẫu mực về lối sống, cách sống; có tinh thần vì tập thể, có ý thức tổ chức kỷ luật, đoàn kết. Nhân tố về tay nghề sư phạm ở mức cao và trên thực tế thường xuyên có thái độ và hành vi tích cực chăm lo, rèn luyện tay nghề sư phạm.

Nguyễn Đình Gấm (2005), khẳng định người giảng viên trong nhà trường quân sự muốn có uy tín cao thì trong cấu trúc nhân cách phải thể hiện đầy đủ và sinh động hệ thống các phẩm chất (chính trị tư tưởng, đạo đức và trí tuệ) và năng lực sư phạm tốt. Trong đó, nòng cốt là hệ thống tri thức và hệ thống kỹ năng sư phạm như: xử lý thông tin chuẩn bị bài giảng; thiết kế xây dựng đề cương giáo án; thực hành viết giáo án; thực hành giảng bài; sử dụng các phương tiện dạy học; xử lý các tình huống sư phạm của người giảng viên trong hoạt động dạy học ở nhà trường quân sự....

Tác giả Lê Văn Hồng (2009), chỉ ra các nhân tố quy định uy tín người thầy giáo là: “Tâm lòng” và “Tài năng” (tức là phẩm chất và năng lực). “Uy tín của thầy giáo - đó là tâm lòng và tài năng của người thầy giáo. Vì có tâm lòng nên thầy giáo mới có tình thương yêu học sinh, tận tụy với công việc và đạo đức trong sáng. Bằng tài năng thầy giáo đạt được hiệu quả cao trong công tác dạy học và giáo dục”. Theo tác giả, các phẩm chất bao gồm: thế giới quan khoa học; lý tưởng đào tạo thế hệ trẻ; lòng yêu trẻ, lòng yêu nghề; những phẩm chất đạo đức phù hợp hoạt động của nghề thầy giáo. Các năng lực đó là: năng lực hiểu học sinh trong quá trình dạy học và giáo dục; tri thức và tầm hiểu biết; năng lực chế biến tài liệu học tập; năng lực dạy học; năng lực ngôn ngữ... năng lực tổ chức các hoạt động sư phạm.

Nguyễn Đức Sơn (2016) cho rằng: “Uy tín của người giáo viên là giá trị xã hội của người giáo viên, là sự phát triển cao nhân cách của người giáo viên, do tâm lòng và tài năng của người giáo viên tạo nên”.

2.2. Hướng nghiên cứu về các yếu tố ảnh hưởng đến sự hình thành và phát triển uy tín của giảng viên

Tác giả Hoàng Mộc Lan (2000), khẳng định uy tín được hình thành trong quá trình hoạt động và giao tiếp của mỗi cá nhân, của các nhóm và nó phản ánh các mối quan hệ (chính thức, không chính thức) của con người trong xã hội. Theo tác giả, uy quyền chỉ là cơ sở, điều kiện khách quan thuận lợi để tạo lập uy tín, có thể có uy quyền mà không có uy tín, có khi có uy danh mà cũng không có uy tín. Ngoài ra, tác giả cũng đề cập đến vai trò quan trọng của uy tín trong hoạt động chung của con người trong các lĩnh vực của đời sống xã hội.

Tác giả Hoàng Anh Phước (2004) đã chỉ ra 20 yếu tố ảnh hưởng chủ quan gồm: trình độ chuyên môn; vốn văn hóa chung rộng; năng lực tổ chức dạy học; năng lực hiểu học sinh; năng lực truyền đạt tri thức; năng lực nghiên cứu khoa học; phương pháp dạy học hợp lý, tích cực; tư thế, tác phong mẫu mực; khéo léo ứng xử sư phạm.... và 06 yếu tố ảnh hưởng khách quan gồm sự quan tâm, tạo điều kiện của lãnh đạo cấp trên; bầu không khí tâm lý của tập thể giảng viên; nhu cầu học tập của sinh viên... ảnh hưởng đến việc hình thành và nâng cao uy tín chuyên môn của giảng viên Trường Đại học Sư phạm Hà Nội.

Nhóm tác giả Mai Thu Trang và Tường Thị Thắm (2017) chỉ rõ: Hiệu quả của hoạt động sư phạm không chỉ phụ thuộc vào trình độ tay nghề của người thầy mà còn phụ thuộc rất nhiều vào uy tín của họ. Theo đó, hai yếu tố ảnh hưởng uy tín của giảng viên đến phát

triển nhân cách của sinh viên đó là: yếu tố phẩm chất người thầy (năng lực chuyên môn; lý tưởng đào tạo thế hệ trẻ; sự yêu thương, tận tình và ân cần với học trò) và yếu tố năng lực sư phạm (năng lực hiểu sinh viên; năng lực nghiên cứu khoa học; năng lực ngôn ngữ của giáo viên; năng lực giao tiếp sư phạm; năng lực giáo dục của giáo viên). Đồng thời nhóm tác giả cũng đã khẳng định, uy tín thực sự của người giáo viên phải được xây dựng dựa trên “tâm lòng” và “tài năng” đích thực của người giáo viên.

2.3. Hướng nghiên cứu về con đường, biện pháp nâng cao uy tín cho giảng viên

V.A. Xukhomlinxki (1997), đã thể hiện rõ các quan điểm, để trở thành người thầy giáo chân chính thì phải thực sự hiểu và rất mực thương yêu học sinh, tôn trọng, gần gũi và dâng hiến cả trái tim mình cho học sinh. Giáo viên phải chú ý đến sự lạc quan và niềm vui trong cuộc sống; phải tạo ra được môi trường sống và hoạt động thuận lợi tràn đầy tình yêu thương; phải quan tâm đến yếu tố thẩm mỹ, đến cái đẹp và đặc biệt người giáo viên phải tạo lập cho trẻ có được niềm tin sâu sắc vào cuộc sống và nhất là niềm tin tuyệt đối vào người thầy - nghĩa là người thầy phải thực sự có uy tín cao trước trẻ. Để phát triển uy tín cho người giáo viên phải chú ý phát triển đồng thời cả phẩm chất, năng lực; văn hóa, giao tiếp sư phạm; phong cách sư phạm cho họ.

Hoàng Đình Châu (2000), khẳng định: Quá trình phát triển uy tín, trước hết đòi hỏi người giảng viên phải huy động nhiều công sức và trí tuệ trong việc tu dưỡng, rèn luyện để hoàn thiện nhân cách; mỗi giảng viên phải tự tu dưỡng và rèn luyện bản thân theo các chuẩn mực nghề nghiệp sư phạm quân sự quy định. Mỗi giảng viên tự tu dưỡng và rèn luyện thì nhất thiết phải xây dựng tập thể khoa giáo viên vững mạnh toàn diện với bầu không khí tâm lý tích cực, lành mạnh. Tập thể đó phải là một tập thể mà mọi thành viên luôn tin tưởng, tôn trọng, quý mến nhau; sẵn sàng giúp đỡ nhau cùng hoàn thành nhiệm vụ; cán bộ khoa luôn quan tâm định hướng, điều khiển, điều chỉnh các hiện tượng tâm lý xã hội trong tập thể theo chiều hướng tích cực trong môi trường sư phạm quân sự.

Tác giả Lê Văn Hồng (2009), cho rằng muốn hình thành uy tín, người thầy giáo phải có những điều kiện: “Thương yêu học sinh và tận tụy với nghề; công bằng trong đời xử; phải có chí tiến thủ; có phương pháp và kỹ năng tác động trong dạy học và giáo dục hợp lý, hiệu quả và sáng tạo; mô phạm, gương mẫu về mọi mặt, mọi lúc, mọi nơi”.

Phạm Thành Nghị (2017), đã chỉ ra con đường

nâng cao uy tín của nhà giáo, theo tác giả uy tín có được của nhà giáo không tự nhiên xuất hiện mà nó được hình thành từ từ trong quá trình học tập, tu dưỡng, hoạt động và rèn luyện nghiêm túc của người giáo viên. Vì vậy muốn có uy tín: “Phải làm việc hết mình, rèn luyện để tăng cường phẩm chất và năng lực, xây dựng quan hệ với học sinh công bằng, cởi mở”. Ngoài ra, muốn có uy tín nhà giáo cần phải “thương yêu học sinh và tận tụy với nghề dạy học, có phương pháp công tác hợp lý, hiệu quả, sáng tạo”. Tác giả khẳng định, người giáo viên phải luôn là tấm gương về đạo đức và nghề nghiệp trong sáng để mỗi học sinh noi theo.

3. Kết luận

Tóm lại, các hướng và các công trình nghiên cứu về uy tín giảng viên trong tâm lý học nêu trên đã có đóng góp đặc biệt quan trọng trong sự phát triển của nền tâm lý học nói chung và tâm lý học sư phạm, tâm lý học giáo dục nói riêng... Mỗi hướng nghiên cứu đều có cách tiếp cận khác nhau và có những ưu, nhược điểm riêng của nó, nhưng có thể thấy các hướng đều thống nhất ở chỗ: họ luôn đánh giá đúng vai trò của người giảng viên; chỉ ra mối quan hệ chặt chẽ giữa dạy học và giáo dục, giữa giảng viên và người học. Các tác giả cũng đã chỉ ra được một số yêu cầu rất cơ bản để phát triển uy tín cho giảng viên đó là: giáo dục nâng cao phẩm chất chính trị - đạo đức và xu hướng nghề nghiệp; bồi dưỡng năng lực chuyên môn, phong cách sư phạm và xác lập giải quyết tốt các mối quan hệ của giảng viên với tập thể khoa giáo viên và học viên. Đây là cơ sở quan trọng để các nhà sư phạm, nhà hoạch định chiến lược giáo dục vận dụng vào quá trình nghiên cứu, dạy học và giáo dục tại mỗi nhà trường cho phù hợp với điều kiện thực tế, góp phần nâng cao chất lượng giáo dục, đào tạo thực hiện thắng lợi nghị quyết Đại hội XIII đã xác định “*Giáo dục và đào tạo cùng với khoa học và công nghệ là quốc sách hàng đầu, là động lực then chốt để phát triển đất nước*” trong giai đoạn hiện nay./

Tài liệu tham khảo:

1. Hoàng Đình Châu (2000), “Xây dựng bầu không khí tâm lý tích cực của khoa giáo viên trong các trường đào tạo sĩ quan”, *Tạp chí Nhà trường Quân đội*, số 6- 2000, tr.19 - 22.

2. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia, Hà Nội.

3. Hoàng Mộc Lan (1996), “Một số khía cạnh tâm lý học của uy tín nữ giáo viên đại học”, *Tạp chí khoa học*, Đại học Quốc gia Hà Nội, số 1, tr.18 - 21.